

V horní části obrázku typový náčrt doupěte dospělé samice slídáka *X. nemoralis*, ve spodní části pohled na noru shora. Orig. V. Smola

Důležitým momentem bylo oboustranné bušení předníma nohama o podklad, které vedlo k postupnému přibližování a závěrem k charakteristickému prolínání koncových článků předních nohou. Po tomto jevu již samec mohl bez problémů vystoupit zepředu na hřbet samice a postupně vsunout pravý a poté i levý embolus (vývod kopulačního orgánu na konci makadla) do příslušných samičích kopulačních otvorů na břišní straně zadečku. Potom samec

velmi překotně opouštěl samici, po chvíli se k ní ještě vracel, ale jeho zájem o ni rychle ustával. Úspěšnost všech tří pozorovaných kopulací byla potvrzena odchováním mláďat.

Postkopulační chování jsem pozoroval u 7 samic, z toho u pěti alespoň dvě fáze těchto projevů (kopulace a vytvoření kokonu či vytvoření kokonu a otevření kokonu). U jedné samice jsem pozoroval celý průběh od kopulace až po úspěšné odchování mláďat. Všechny samice potřebovaly k odchovu mladých noru. Proto je pozorování výskytu samic na stanovištích vzácnější, neboť tráví většinu času během hlavní sezony v noře. Jakmile se schylovalo k otevření kokonu, samice s ním začala poměrně intenzivně otáčet, přičemž na něj střídavě poklepávala makadly. Podařilo se mi pozorovat i otevření kokonu, kdy mláďata vystupovala po samičích nohách na její hřbet, kde opětovala těsné sdružení z kokonu. Při tom se formovala do několika vrstev a držela se drápek na tarzech. Až na jeden případ všechny samice nosily kokon připravený ke snovacím bradavkám. V jednom případě však byl kokon natolik rozměrný, že ho samice nosila po stylu lovcůvků v chelicích.

V rámci své studie jsem pozoroval ještě jeden zajímavý jev, a to u samice, jež dobrovolně zaměnila svůj kokon za mnohem větší smotek navlhčené vaty. Projevil se u ní tzv. efekt nadnormálního spouštěče, dosud popsáný pouze u obratlovců, kdy různé druhy ptáků preferovaly velická a značně cizorodá vejce před vlastními.

Z výsledků pozorování na přírodních stanovištích jsem sestavil graf znázorňující přehled jednotlivých ontogeneticky významných vývojových stadií na kamenických lokalitách v průběhu r. 2004 (viz obr.). Vyplývá z něj, že jedinci tohoto druhu slídáka se vyskytují od počátku dubna do počátku října, během zimních měsíců jsem žádné nepozoroval. Zdá se, že přezimují poměrně hluboko v půdě, neboť přes prozkoumání 10 m² svrchní vrstvy opadané ve dnech 5. a 8. listopadu 2004 jsem žádného jedince neobjevil. První dospělí slídáci se začali objevovat od 19. května, poslední pak 14. září, přičemž největší počty dospělých jedinců jsem pozoroval od poloviny června do konce července. Největší populační hustota však nastala v první polovině srpna, kdy se po stanovištích pohybovalo obrovské množství mláďat, která nedávno opustila matčin hřbet.

Závěrem se pokusím shrnout nejdůležitější výsledky mé práce o tomto zajímavém druhu. Všechna životní stadia s výjimkou dospělých samců hrabou nory, které jsou dvojího typu: samičí trojdielné (pečují v nich o kokon) a nymfální oválné sloužící jako ochrana v době svlékání. Slídák se vyskytuje od počátku dubna do začátku října, přičemž jeho počty kulminují v období srpna. Žádný jiný druh slídáka nemá tak extrémně krátkou kopulaci.

V rámci Střežošolské odborné činnosti v r. 2005 vypracoval student Gymnázia Botičská v Praze.

Krt ako potrava jalca hlavatého

Jozef Májsky

Skutočnosť, že sa v potrave veľkých exemplárov dravých rýb môžu aj v európskych vodách objaviť niektoré druhy cicavcov (= savcú), je všeobecne známa. Veľkosť tejto netypickej osrstenej koristi však býva neraz preceňovaná a často hraničí s rybárskou latinou. Platí to predovšetkým v prípade sumca veľkého (*Silurus glanis*), ktorému sú pripisované aj také úlovky ako ondatry a menšie psy. No malé hľadavce a hmyzožravce zriedkavo obohacujú jeho potravné spektrum, ako aj ďalších druhov rýb. Prvenstvo medzi nimi má asi štika severná (štika obecná — *Esox lucius*), no ako predatori cicavcov sú zaznamenané aj ďalšie druhy, napr. hlavátka podunajská (*Hucho bucho*), ktorej koristiou býva hryzec vodný (*Arvicola terrestris*). Aj keď je za jeden z najpažravějších druhov rýb považovaný jalec hlavatý (jalec tloušť — *Leuciscus cephalus*), predsa som bol prekvapený nečakaným druhom potravy, ktorý som zaznamenal u tohoto všežravca.

Dňa 9. 6. 2006 som počas ichtyologického prieskumu malého, len asi 2–4 m širokého potoka Kostolník, niekoľko desiatok metrov od jeho ústia do vodnej nádrže

Dubník II. nad mestečkom Stará Turá na úpätí Bielych Karpát, ulovil aj dva väčšie exempláre jalca hlavatého (40 a 33 cm). Tieto ryby do potoka migrujú z vodnej nádrže za účelom nerusu (= tření). Pri manipulácii s jalcami odrazu väčší exemplár vyvrhol nedospelého jedinca krta podzemného (krta obecného — *Talpa europaea*). Je zaujímavé, že toto dosť objemné sústo prehltol odzadu, pričom ho len postupne drvil pažerákovými zubami. Zadná časť koristi spolu s panvovými končatinami už bola strávená. Podľa krvavočerveného sfarbenia drvenej svaloviny je možné usudzovať na to, že jalec ulovil živého krta, ktorý sa ocitol vo vode, a nešlo o mŕtve telo unášané vodou. Uvedený spôsob konzumá-

Jalec hlavatý (jalec tloušť — Leuciscus cephalus) s čiastočne vyvrhnutou netypickou koristiou — krtom podzemným (krtkom obecným — Talpa europaea). Foto J. Májsky

cie tejto netypickej koristi názorne ukazujú na to, že jalec, resp. aj ďalšie kaprovité druhy rýb nedokážu prehltnúť svoju koristi vcelku, ale najprv ju postupne „rozžujú“ pomocou pažerákových zubov. O sile čelustí 40 cm veľkého jalca svedčí aj zlomená predná, lopatovite rozšírená končatina krta, ktorá sa mu pri prehltaní vzpriečila.

Táto zaujímavá príhoda zároveň názorne dokumentuje, prečo sú rybári loviaci túto rybu niekedy úspešní, ak použijú umelé nástrahy rôznych fantastických tvarov.